

CRESCENT FOREIGN AID AND FOREIGN POLICY IMPACT OF THE AID ON THE SECOND WORLD WAR

**İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI'NDA KIZILAY'IN DIŞ YARDIMLARI VE
YARDIMLARIN DIŞ POLİTİKAYA ETKİLERİ**

Mehmet PINAR¹

Abstract

With the start of World War II in the Balkans came under German occupation. Turkey Though the actual participation in the World War II, feeling closely the impact of war held by the war and the internal and external policies. Especially good at using non-combat country found to be an important channel to help with the Red Crescent in the Balkans and neighboring countries. Turkey out of the war, despite having many geographies to deliver humanitarian aid passing through such a difficult period in the economy was appreciated by the world community. While Turkey's foreign aid that has brought significant changes in the foreign policy of improving social cohesion within the country. In particular this caused many foreign aids strategy pursued by the government's criticism of Turkey went to personnel changes in Turkey's foreign polic

Key Words: Balkans, the Red Crescent, Turkey, aid, Greece

Özet

II. Dünya Savaşı'nın başlaması ile birlikte Balkan coğrafyası Almanya'nın işgali altına girdi. Türkiye, II. Dünya Savaşı'na fiilen katılmamış olsa da savaşın etkisini yakından hissederek hem iç hem de dış politikasını savaşa göre düzenledi. Özellikle savaş dışı bir ülke olma özelliğini de iyi kullanarak Balkan ve komşu ülkelere Kızılay kanalıyla önemli yardımlarda bulundu. Türkiye'nin savaş dışı kalmasına rağmen ekonomide zor bir süreçten geçerken bu tür insani yardımları birçok coğrafyaya ulaştırması dünya kamuoyu tarafından takdirle karşılandı. Türkiye'nin yaptığı dış yardımlar ülke içinde toplumsal dayanışmayı arttırırken, dış politikada da önemli değişimleri beraberinde getirdi. Özellikle Türkiye'nin izlediği bu yardım stratejisi birçok yabancı devletin eleştirisine neden olunca Türkiye dış politikada önemli değişikliğine gitti.

Anahtar Kelimeler: Balkanlar, Kızılay, Türkiye, yardım, Yunanistan

¹ Yrd. Doç. Dr., Yüzüncü Yıl Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü. mmetpinar@gmail.com

Giriş

1939 Eylül ayında Almanya'nın Polonya'ya saldırısıyla başlayan II. Dünya Savaşı, Türk ve Dünya tarihinde yoğun askeri, siyasi, ekonomik gelişme ve değişmelerin yaşandığı bir sürece damgasını vurdu. Dünya tarihinin en büyük felaketlerden birini, şüphesiz II. Dünya Savaşı teşkil etti. Bu savaş, başta Avrupa olmak üzere, I. Dünya Savaşı'ndan sonra kurulmuş olan dünya güçler dengesinin yıkılmasına, birçok yerde siyasi haritanın bozulmasına, savaşın yarattığı büyük ve önemli sorunlara, yıkıntılara; bunlarla birlikte, savaş sonunda uluslararası güçler dengesinde bir boşluğun doğmasına neden oldu. II. Dünya Savaşı'nın en önemli yönlerinden biri cephelerde süren ordular arasındaki askeri mücadelelerle sınırlı kalmayarak, cephe gerisindeki sivil insanları etkiler hale gelmesiydi. Bu durum cephe gerisinde yaşayan sivil halkın gündelik yaşamını doğrudan etkilediği için sosyal ve ekonomik hayatı savaş koşullarına göre düzenlemeyi zorunlu hale getirdi. II. Dünya Savaşı süresince ve ardından yaşanan gelişmeler Türk siyasetinde, ekonomik ve toplumsal hayatta oldukça önemli değişiklikler meydana getirdi.

Türkiye, savaş başladığı andan itibaren tarafsızlığını ilan ederek, özellikle Balkanlardan gelebilecek tehlikelere karşı bir dizi önlem alma yolunu tercih etti. 12 Mayıs 1939'da İngiltere ve 19 Haziran 1939'da Fransa ile Saldırmazlık Antlaşması imzaladı. Savaş, Akdeniz'e yayılmadığı sürece Türkiye savaşa girmeyecekti.²

Almanların petrol ihtiyacından ötürü doğruya doğru yayılma isteği karşısında Türkiye askeri anlamda da güçlü olması gerektiğini ve Balkanlarda çıkabilecek bir karışıklığın kendisini savaşa sürükleyeceğini düşünüyordu.³ Sovyetler Birliğine karşı girişeceği saldırıdan önce Balkan cephesini tümüyle güvenlik altına almak isteyen Hitler, Türkiye'ye bir saldırmazlık paketi önermesi üzerine iki ülke arasında 18 Haziran 1941'de Türk-Alman Saldırmazlık Paketi imzalandı.⁴ Bu antlaşma, TBMM tarafından 25 Haziran 1941'de onaylandı.⁵

Türkiye, II. Dünya Savaşı'nın başlamasından sonra İngiltere ve Fransa ile bir ittifak antlaşması imzalamışsa da Türk devlet adamlarının genel politikalarını savaşa girmeme üzerine kurdu. Ancak İngiltere'nin Rusya faktörünü devreye sokması Türkiye'nin II. Dünya Savaşı'ndaki politikalarının savaşın gidişatına göre değişiklikler göstermesine neden oldu.⁶

Türkiye, savaşın getirdiği ekonomik sıkıntılara rağmen bu dönemde birçok ülkede zor durumda bulunan insanlara Kızılây kanalıyla yardım elini uzatarak büyük bir insanlık örneği sergiledi. Özellikle bu yardımlarını Balkan coğrafyasında olmasını da dikkate alarak Yunanistan üzerine yoğunlaştırdı. Bu çalışmadaki amacımız Türkiye'nin yaptığı dış yardımların hangi boyutta olduğunu, bu yapılan yardımların toplumda nasıl bir algı oluşturduğunu ve Türk dış politikasına nasıl bir değişim getirdiğini ortaya koymaktır.

² Cumhurbaşkanlığı Arşivi, İsmet İnönü Kataloğu, A II, D 13, F8742-8; Şevket Süreyya Aydemir, *İkinci Adam, II*, Remzi Kitabevi, İstanbul 2000, s. 144.

³ ATASE, *İkinci Dünya Savaşı Koleksiyonu*, Kutu: 6, Dosya: 142, Belge: 142-3; Edward Weisband, *İkinci Dünya Savaşında İnönü'nün Dış Politikası*, İstanbul 2004, s. 123-124. Mahmut Goloğlu, *Milli Şef Dönemi*, Ankara 1974, s. 186.

⁴ *Cumhuriyet*, 20 Haziran 1941.

⁵ *TBMM Zabıt Ceridesi*, XIX/2, s. 171.

⁶ Cumhurbaşkanlığı Arşivi, İsmet İnönü Kataloğu, A II, D 13, F 8742-3; *Aydın Tarihi*, Sayı: 111, Şubat 1943, s. 113; Franz Von Papen, *Memoirs*, London 1968, s. 494; Asım Us, *Asım Us'un Hatıra Notları*, Vakıf Matbaası, İstanbul, 1966, s. 563.

Yunanistan'a Yapılan Yardımlar

İtalya'nın Yunanistan'a saldırması ve savaşın Türk sınırına dayanma tehlikesi üzerine Türk kamuoyunda Yunan sempatisi arttı. Nitekim hükümetin gazetelere gönderdiği talimatnamede, Yunan direnişinin desteklenmesi ve İtalyan aleyhtarlığı yapılmasına izin verildi.⁷

Almanya, Hitler'in 1941 yılına ait planı çerçevesinde, o yıl içinde Sovyet Rusya harekâtını kolaylaştırmak ve kendisine yaşam sahası oluşturmak için ön hazırlık olarak Yunanistan'ın işgalini tasarlamaktaydı.⁸ Bu plan doğrultusunda harekete geçen Almanlar, Selanik ve Atina'yı ele geçirerek Yunanistan'ı teslim olmaya zorladı. İngiltere, Balkanlara gerekli yardımı sağlayamadığı için 24 Nisan 1941'de Yunanistan, Almanya işgali altına girdi.

Yunanistan'ın Alman işgaline uğraması, İngiltere, Almanya'nın askeri ihtiyaçlarının karşılanmasını engellemek adına Yunanistan'a ambargo uygulamasına gidince ülkede büyük bir açlık tehdidi ortaya çıktı. Bu açlığın en yoğun yaşandığı yer Atina ve Pire oldu.⁹ İngiltere'nin deniz kuvvetleriyle gerçekleştirdiği abluka, Yunanistan'ın ihtiyaç duyduğu buğday, pirinç ve özellikle şeker gibi temel gıda maddelerinin yurt dışından getirilmesine engel teşkil ediyordu.¹⁰ Tarım olanakları sınırlı bir ülke olan Yunanistan'da Almanların güvenlik gerekçesiyle balıkçılığı da yasaklamaların ardından 7 milyonluk ülkenin % 8'i yani yaklaşık olarak 500.000 kişi açlık dolayısıyla hayatını kaybetti.¹¹

Bu atmosferde karaborsacılığın da ortaya çıkmasıyla piyasadaki mevcut mallar kısa zaman içerisinde tükendi. Müttefik devletlerin ambargosuna karşın Yunanistan açlık tehdidi karşısında İngiltere ve ABD elçiliklerine başvurarak acil yardım talebinde bulundu.¹² Ülkede açlık o kadar etkili oldu ki mevcut yiyecekler tükendikten sonra insanlar dağlara çıkarak ot yemeğe başladı.¹³ Atina ve Pire'de açlıktan her gün ortalama 330 kişi ölürken Yunanlıların "*Bize ya tabut, ya buğday gönderin*" şeklindeki talepleri olayın ciddiyetini ortaya koyuyordu.¹⁴ İnsanlar; kedi, köpek gibi hayvanları yemek zorunda kalyordu.¹⁵ II. Dünya Savaşı'nın yol açtığı sosyal ve ekonomik yıkımdan Yunanistan kaçınılmaz bir şekilde etkilendi. Yunanistan'ın tarımsal üretimi, savaşın getirdiği olumsuzluklar nedeniyle savaş öncesi durumun %70 oranında gerisine düştü.¹⁶ Beyaz ekmek fiyatınının 300 Frank olmasının ardından piyasa tabiri ile karaborsadan sadece zenginlerin alabildiği bir yiyecek maddesi haline geldi.¹⁷ Tifo ve tifüs salgınlarından dolayı sinema ve tiyatrolara kilit vurulmak zorunda kalındı.¹⁸ Tabut yapımı için gerek duyulan tahtaların temini bile oldukça güç hale geldi.¹⁹

⁷ Altan Öymen, *Bir Dönem Bir Çocuk*, Doğan Kitap Yayıncılık, İstanbul 2003, s. 238.

⁸ Liddle Hart, *İkinci Dünya Savaşı Tarihi*, Çev: Kerim Bağrıaçık, Cilt I, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2005, s. 142.

⁹ Lucien Maulvault, *İkinci Dünya Savaşı*, Çev: Nâzım Erten, Genelkurmay Başkanlığı Askeri Basımevi, İstanbul 1987, s. 30.

¹⁰ M. Murat Hatipoğlu, *Yakın Tarihte Türkiye ve Yunanistan 1923-1954*, Siyasal Kitabevi, Ankara 1997, s. 252.

¹¹ Mustafa Hergüner, *İkinci Dünya Savaşında Türk Denizciliği*, Kastaş Yayınları, İstanbul 2011, s. 293.

¹² *The Times*, 16 Ağustos 1941.

¹³ *Akşam*, 6 Şubat 1942; *Vatan*, 5 Temmuz 1942.

¹⁴ *Ulus*, 3 Mart 1942; *Akşam*, 3 Mart 1942.

¹⁵ Nejat Akar, *Dumlupınar Bir İnsanlık Görevi*, Gürer Yayınları, İstanbul 2009, s. 27.

¹⁶ Faruk Şen, *Ege'nin İki Yakasında Ekonomi*, Çev: Ayşe Oya, Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yayınları, Ankara 1987, s. 7.

¹⁷ *Vakit*, 23 Ocak 1942.

¹⁸ *Akşam*, 23 Ocak 1942.

¹⁹ Cevat Sıtkı, "Yunanlılar Açlık Savaşında Sapır Sapır Dökülüyor" *Vatan*, 5 Temmuz 1942.

Ülkedeki doktorlar Sensinod'dan ölümlerin yakılması için izin istemekteydiler.²⁰ Bu durum Yunanistan'ın 1829'dan beri karşılaştığı en büyük felaketti.

Yaşanılan bu açlık ve insanlık felaketi karşısında Türkiye, kendisinin içinde bulunduğu savaş koşullarını hiçe sayarak Kızılay aracılığıyla Yunanistan'a çok sayıda yardım faaliyetinde bulundu.²¹ Kızılay, ilk etapta söz konusu yardımlarda aracı rolü üstlendi. Türkiye'de bulunan Yunan vatandaşlarının, Yunanistan'ın Ankara Büyükelçisi kanalıyla Türk yetkililerine yaptıkları müracaatlar sonunda ²² ilk seferde 300 litre zeytinyağı, balık konservesi, domuz eti, pastırma ve şekerlemenin gönderilmesine karar verildi.²³ Kasım 1940'ta yani Yunanistan'da İtalyan işgalinin başlamasından yaklaşık bir ay sonra Kızılay, Selanik Kızılhaç'ına, Haydarpaşa'dan gazlı bez ve kangren serumu gönderdi.²⁴ Ayrıca 10.000 tetanos aşısı ve 6 hasta otomobili yardımı da yapıldı.²⁵ Kızılay'dan ihtiyaçların karşılanması için para talep eden Yunan Kızılhaç'ına²⁶ Türkiye, büyük miktarlarda kömür ve gıda yardımında bulundu.²⁷ Kızılay, Mart 1941'de Yunan Kızılhaç'ına yaralı nakline mahsus 2 adet otomobil hediye etti.²⁸ Amerika Yardım Cemiyeti Vanderbilt, Yunanistan'a yardım etmek, Kızılay ile kolektif çalışmalarda bulunmak amacıyla Türkiye'ye temsilci gönderme kararı aldı.²⁹ Tüm bu yardım faaliyetlerine rağmen İngiltere'nin uyguladığı ambargo, ilk zamanlarda Kızılay açısından bazı sıkıntıların yaşanmasına neden oldu.

1-Kurtuluş Vapurunun Yardımları

İngiltere ve Almanya ile yapılan görüşmelerde yardım konusunda uzlaşma sağlanarak zor durumda olan Yunanistan'a 50 bin ton yiyecek gönderilmesine karar verildi.³⁰ Kızılay ayrı olarak 25 ton yiyecek göndermeyi düşünmekteydi.³¹ Ayrıca Kızılhaç'a verilmek üzere bütçesinden 4.000 lira yardım ayırdı.³² İngiltere, Yunanistan'a gönderilecek yardımlar için en uygun yerin Akdeniz limanları olduğunu tespit ettikten sonra işleyişte sıkıntılar yaşanmaması için Almanya ile 2 Haziran 1941'de İnsani Yardım Antlaşması'nı imzaladı. Bu yardımlar için Kızılay, Adana vapurunu düşünmesine³³ rağmen sonradan bu vapurdan vazgeçti.³⁴

Hükümet, bölgeye öncelikle fasulye, nohut gibi bakliyatların ulaştırılmasını planlamaktaydı³⁵Yardımların daha organizeli gerçekleştirilmesi amacıyla Kızılay tarafından Kurtuluş adında bir vapuru kiralama yoluna gidildi.³⁶ Uluslararası Kızılhaç Cemiyeti yardım taşıyan vapurların daha güvenli hareket etmeleri için yardım kuruluşu olduklarına dair birtakım işaretlerin ve aydınlatma levhalarının kullanılmasını şart koştu.³⁷ Uçak ve gemilerden görülebilmesi için de vapurun her

²⁰ *Akşam*, 19 Kasım 1941.

²¹ Seçil Karal Akgün-Murat Uluğtekin, *Hilal-i Ahmer'den Kızılay'a, II*, Ankara 2002, s. 82.

²² B.C.A. 030.10.179/235.30.1; *Vatan*, 5 Eylül 1941.

²³ *Kızılay Arşivi*, No:2599/44-1.

²⁴ *Kızılay Arşivi*, No:2598/5-3; *Türkiye Kızılay Cemiyeti Umumi Meclise Sunulan Raporlar*, Ankara 1952, s. 9; *Kızılay Dergisi*, Sayı: 5, Mayıs 1942, s. 5.

²⁵ *Kızılay 1940-1945 Faaliyet ve Murakıplı Raporu*, Ankara, 1945, s. 9.

²⁶ *Kızılay Arşivi*, No:2598/10-1.

²⁷ Faik Ahmet Barutçu, *Siyasi Anılar*, Milliyet Yayınları, İstanbul 1977, s. 153.

²⁸ *Cumhuriyet*, 19 Mart 1941.

²⁹ *Vatan*, 5 Eylül 1941.

³⁰ B.C.A. 030.10.179/235.4; *Kızılay Arşivi*, No:2599/39-9; *Akşam*, 23 Eylül 1941; *Vatan*, 14 Eylül 1941.

³¹ *Son Posta*, 14 Eylül 1941.

³² *Kızılay Cemiyeti Merkezi Umumisi Tedkik Komisyonu Raporu*, Ankara 1941, s. 15.

³³ B.C.A. 030.10.179/235.30-2; *Ulus*, 14 Eylül 1941.

³⁴ *Ulus*, 14 Ekim 1941.

³⁵ *Tasviri Efkâr*, 20 Eylül 1941.

³⁶ *Kızılay Arşivi*, No:2599/39; B.C.A.030.10.169/170.1.1.

³⁷ *Kızılay Arşivi*, No:2599/44-3.

tarafı Kızılay tarafından markalandı. Yunanistan'ın da 2 küçük vapur ile yardımların taşınmasını desteklemesi ayrıca bir duyarlılık oluşturdu.³⁸ Yunan bandıralı şilep Mersin limanına 8.000 ton un indirdi. Bu unlar trenle İzmir'e taşındıktan sonra küçük teknelerle Ege'deki Yunan adalarına taşınacaktı.³⁹

15 Eylül 1941'de savaş sebebiyle Türkiye ile Yunanistan arasında posta ulaşımı kesildiğinden Yunanistan yardımların daha düzenli gönderilmesi için Türkiye'den yardım talebinde bulundu. Kızılay'ın çabalarıyla bir sefere mahsusen toplam 1.000 koliyi geçmemek şartıyla Türkiye'de yaşayan Rumların, Yunanistan'daki akraba ve tanıdıklarına gönderecekleri yardımların Kurtuluş vapuru ile ulaştırmalarına izin verildi.⁴⁰ Türkiye'nin yardımları sağlıklı bir şekilde Yunanistan'a ulaştırmasını dikkate alan Yugoslavya, Türkiye'nin uygun görmesiyle Yunanistan'da bulunan Yugoslav esirlere Kurtuluş vapuru ile 10 ton gıda gönderdi.⁴¹ Kurtuluş vapuru, Kızılay tarafından Yunanistan'a insani yardım malzemesi götürmek üzere ilk seferini 13 Ekim 1941 tarihinde gerçekleştirdi.⁴² Adalar ve boğaz kıyısındaki halk, vapuru selamlayarak yardımlara destek verdiler. Kurtuluş vapurunun izleyeceği rota Alman, İtalyan ve İngiliz yetkililerinin vereceği izinle belirlenmekteydi.⁴³ Verilen bilgilere rağmen İtalya ve Almanya, vapurun güvenliğini garanti etmediler.⁴⁴ Vapur ilk seferde 403 kilo nohut, 404 kilo kuru fasulye, 10 ton pirinç, 5 ton şeker, 500 sandık yumurta ve 5 ton çeşitli gıda maddesini Yunanistan'daki Pire limanına götürdükten sonra İzmir'e döndü.⁴⁵ İngiliz ve Amerikan Kızılhaç'ına ait koliler de bu vapurla taşındı. Planlı bir şekilde yapılan bu ilk insani yardımda Alman askerleri vapur mürettebatına zorluklar çıkartarak, onların halkla yakın temasa geçmesini engelledi.⁴⁶ Gıdayı taşıyan hamalların cepleri dahi sıkı bir şekilde kontrolden geçirildi.⁴⁷ Vatan gazetesi, bu iddiaların aksine Alman ve İtalyanların kolaylık sağladığını öne sürdü.⁴⁸ İngiltere'nin müttefiki konumunda olan Yunanistan'a yeterli ölçüde yardım göndermemesi, İngiliz basınında bile eleştiri konusu oldu.⁴⁹

Dışişleri Genel Sekreteri Feridun Cemal Erkin, "Hükümetimiz Dışişlerinde benim başkanlığım altında Bakanlıklar arası bir komisyon teşkil etti. Yunanistan'a gönderilecek paketler bir de ulaştırma, yani gemi bulma sorunu ortaya çıkarmıştı... Kurtuluş'un Pire'ye gitmesi için evvela Almanlardan hamulenin Yunanistan'a girmesi izni, bundan sonra da gemi rotası için yeniden müracaat gerekiyordu... Geminin hareket sahası ve rotası kabul edildikten sonra, son anda, hatta bazen uykudan uyandırılarak bana falan hükümetin seyahat saatini değiştirmek istediği bildiriliyor ve gemi acele durdurularak bütün muameleye yeniden ve baştan başlanması gerekiyordu. Her erteleme doğuracağı ızdıraplar bakımından beni vicdan azabına sokuyordu. Kurtuluş gemisi bu sözcüğün yaşanılan şartlar içinde kazandığı anlam dolayısıyla Yunanistan'da gerçek kurtuluşa simge sayıldığını Yunan sefiri bana söylemişti."⁵⁰ sözleriyle karşılaştığı zorlukları vurguladı.

³⁸ *Son Telgraf*, 13 Eylül 1941.

³⁹ B.C.A. 030.10.256/724.29-8; B.C.A.030.10.156/109.10.1.

⁴⁰ B.C.A. 030.10.179/235.7.

⁴¹ B.C.A. 030.10.179/235.12.

⁴² B.C.A. 030.10.179/235.10; *Son Telgraf*, 14 Ekim 1941; *Yeni Sabah*, 14 Ekim 1941.

⁴³ B.C.A. 030.10.169/176.37; *Tasviri Efkâr*, 13 Ekim 1941.

⁴⁴ B.C.A. 030.10.179/235.8-2.

⁴⁵ *Kızılay Arşivi*, No:2599/39-9; *Akşam*, 25 Ekim 1941; *Vatan*,14 Ekim 1941.

⁴⁶ B.C.A. 030.10.235/587.7-2; *Cumhuriyet*, 13 Ekim 1941.

⁴⁷ *Cumhuriyet*, 16 Ekim 1941.

⁴⁸ *Vatan*, 8 Kasım 1941.

⁴⁹ *Vakit*, 21 Ocak 1942.

⁵⁰ Feridun Cemal Erkin, *Dışişlerinde 34 Yıl Anılar- Yorumlar*, I, TTK Yayınları, Ankara 1980, s. 130.

1941'de Çankaya'da tertip edilen bir Cumhurbaşkanı resepsiyonunda Başbakan Refik Saydam "Yunanlılara giyecek veriyorum, yiyecek veriyorum, yakacak veriyorum, araç gereç veriyorum, her şeyi veriyorum" sözleri üzerine Cumhurbaşkanı İsmet İnönü "Ne isterlerse vermek gerek Onların Amerika'sı da Türkiye'dir!"⁵¹ diyerek Türkiye açısından Yunanistan'ın Akdeniz'in güvenliği için ne kadar önemli olduğunu ifade etmekteydi.

Yunan halkı bu yardımdan duyduğu memnuniyeti Kurtuluş vapurunun resmini çizerek, Pire'nin en güzel yerine asacaklarını belirttiler.⁵² Türk mürettebatı Yunanistan'da çöpten yiyecek toplayan insanlar karşısında ortak bir karar alarak geri dönüş istihkaklarını Pire limanında muhtaç olan halka bırakmayı uygun buldu. Elleri kalan bayat ekmekleri ısıtarak İstanbul'a kadar yolculuklarına devam etmek durumunda kaldılar.⁵³ İlk seferini başarılı bir şekilde tamamlayan vapur dünya kamuoyunun dikkatini buraya çekerek önemli bir mesaj verdi.

Yardımların daha düzenli gönderilebilmesi için Kızılay'ın, savaş ve deprem durumunda Hükümetin izni ile sıhhi ve insanî yardım heyetlerinin taşıyacağı eşyanın gümrük resminden muafiyetine dair kanun teklifi TBMM'de kabul edildi.⁵⁴

Kurtuluş vapuru 2. seferini 29 Ekim 1941'de gerçekleştirmesine rağmen hava muhalefeti sebebiyle Çanakkale'ye geri döndü. Şartların olgunlaşmasıyla 10 Kasım 1941'de Pire limanına vardı. İlgili vapur, savaş şartlarının etkisiyle tahrip olmuş limanın vaziyetine, kötü hava şartlarına ve boşaltım malzemelerinin eksik olmasına rağmen, işgalci konumundaki Almanya'dan alınan izinle yolcu gemilerine tahsis edilen bölümden yanaşarak 5 ton şeker, 4 ton mercimek, 10 ton kuru fasulye, 10 ton nohuttan oluşan malzemeleri indirdi.⁵⁵ Kızılay, Yunanlı çocukların sevinmesi için de 2.000 kg kuru incir hediye etti.⁵⁶ Ayrıca Avustralya ve Kanada'dan gönderilen eşyalar da Kurtuluş vapuru ile Pire limanına taşındı.⁵⁷ İtalya ve Yunanistan Kızılhaç yetkilileri de bu sefere katıldı.⁵⁸ Kurtuluş vapuru mürettebatı Yunanistan'da karşılaştığı manzarayı tüyler ürpertici şekilde yorumlamaktaydı "Azrail, Yunanistan'da maskesini atmış, Yunan halkını pervasızca biçiyor. Orağını da merhametsizce kullanmaktadır"⁵⁹

Vapurun Yunanistan'a taşıdığı malzemelerin bozuk olduğu iddiaları karşısında yapılan incelemede yumurta dışında sıkıntılı malzemeye rastlanmadı.⁶⁰ Gemide bulunan mürettebat Pire'deki açlık ve sefaletin gün geçtikçe daha çok kötüye gittiğini belirtmekteydi.⁶¹

Kurtuluş vapuru 3. seferini 24-26 Kasım 1941'de gerçekleştirdi.⁶² Patates, soğan ve tuzlu balıktan oluşan malzeme Pire limanına indirildi.⁶³ Bu sefer sırasında bazı sıkıntılar yaşandı. Tahir Kaptan'ın yolculuk sırasında hastalanması üzerine Pire limanına varıldıktan sonra Yunan Kızılhaç'ı tarafından acil müdahalede bulunularak Atina'da özel bir hastanede tedavi altına alındı. Vapur ile birlikte geri dönmek istemesi üzerine Yunan hastabakıcı okulundan Marie Vasilyadu adında bir hemşire yol boyunca kendisine refakat etti. Hemşirenin İstanbul'daki akrabalarının yanında

⁵¹ F. A. Barutçu, *a.g.e.*, s. 155.

⁵² *Kızılay Arşivi*, 2599/1-4; *Ulus*, 25 Ekim 1941; *Vatan*, 25 Ekim 1941.

⁵³ *Ulus*, 18 Kasım 1941; Ulvi Keser, *Kızılay Belgeleri Işığında Yunanistan'da Ölüm Açlık İşgal (1939-1949)*, Türk Kızılay Yayınları, Ankara 2010, s. 262.

⁵⁴ *TBMM Zabıt Ceridesi*, XX/ 80, s.176.

⁵⁵ *Kızılay Arşivi*, No:2599/39-9.

⁵⁶ *B.C.A.* 030.10.179/235.14-5.

⁵⁷ *Kızılay Arşivi*, No:2599/39-13.

⁵⁸ *Vatan*, 8 Kasım 1941.

⁵⁹ *Vatan*, 20 Kasım 1941.

⁶⁰ *Kızılay Arşivi*, No:2599/28-1.

⁶¹ *The Times*, 21 Kasım 1941.

⁶² *Vakit*, 25 Kasım 1941; *Tan*, 25 Kasım 1941.

⁶³ *Kızılay Dergisi*, Sayı: 2, Ocak 1947, s. 9.

kalmak istemesi üzerine diğler yardım seferine kadar burada kalmasına izin verildi. Yunanistan'a geri dönüş sırasında yasak olmasına rağmen Alman yetkililerinin Marie Vasilyadu'nun üzerinde mektuplar yakalaması Türk yetkilileri ve Kızılây'ı zor durumda bıraktı. Marie Vasilyadu Kızılây yetkililerinin tüm çabalarına rağmen tutuklanmaktan kurtulamadı. Türk yetkilileri, tutuklanma olayından sonra durum ile ilgili Alman yetkililerinden açıklama istemesine rağmen hemşirenin akıbeti ile ilgili herhangi bir bilgiye ulaşılamadı. Bu olayın sonucunda denetimler arttırılarak Pire limanına yardım götüren Kızılây yetkililerinin limanın dışına çıkması Alman yetkililer tarafından yasaklandı.⁶⁴ Türkiye'nin yardımlarında Almanya, sürekli sorunlar çıkartmasına rağmen bu yardımlar düzenli olarak devam etti.

Ayrıca sefer sonrası Yunanistan Kızılhaç'ı, Uluslararası Kızılhaç Teşkilatı ve Kızılây'ın yaptığı toplantı sonucu Avitaminos hastalığına karşı mercimek, fasulye ve bozulmaya müsait yumurta yerine hastalığın tedavisinde ilaç yapılması için 50 ton arpanın gönderilmesinin daha uygun olacağına karar verdi.⁶⁵ Türkiye'de bulunan Ella-Türk Şirketi, Yunanistan'a göndereceği yiyecek maddelerine kolaylık sağlanmasını Türk yetkililerden istedi.⁶⁶ Yunan sefiri Yunanistan'ın dışında Sisam ve Nikerias adalarının da açıklıkla karşı karşıya kaldığını bildirerek Kızılây'dan yardım talebinde bulundu. İtalyanlar kendi işgali altında bulunan bu adalara yardım yapılması için Atina ve Pire'nin daha çok yardıma ihtiyacı olduğu bahanesini öne sürerek kabul etmedi.⁶⁷

Kurtuluş vapuru yapacağı 4. seferini hava muhalefetinden ötürü birkaç kez ertelemek zorunda kaldı.⁶⁸ 12 Aralık 1941'de gerçekleştirilen seferde vapur, 428 ton fasulye, 812 ton nohut, 180 ton soğan ve 600 koli giyecek taşıdı.⁶⁹ Ağır kış şartları münasebetiyle diğler seferlerden farklı olarak ilk defa giyecek malzemesi gönderildi. Bu seferde Yunanistan'da bulunan Türklere de ciddi yardımlar yapıldı.⁷⁰ Hastabakıcı Vasilyadus olayından sonra Kurtuluş vapuru ile Yunanistan'a gitmesine izin verilmeyen Rum zengini Abbasoğlu, uçakla Yunanistan'a giderek 250.000 drahmi başışta bulundu.⁷¹ Yunan Malül Subaylar Cemiyeti, Türk yetkililerden kendilerine Kurtuluş vapuru ile şeker, tuzlanmış balık, et ve pirincin gönderilmesini talep etti.⁷²

Kurtuluş vapurunun 5. seferi en sıkıntılı olanıydı. 29 Aralık 1941'de yola çıkmasına rağmen hava muhalefeti dolaysıyla 5 Ocak 1942'de ancak Pire limanına varabildi.⁷³ Pire açıklarına demir atan vapur havanın kararmasıyla İngiliz-Alman çatışmasının ortasında kalarak büyük bir tehlike altına girdi. Mürettebat uçaksavarlar karşısında güvertede yere yatarak korunmaya çalıştı. Sabahın ilk ışıkları ile birlikte iki savaş gemisinin batırıldığı ve 250 Alman askerinin öldürüldüğü ortaya çıkınca atlatılan tehlikenin ne kadar büyük olduğu daha iyi anlaşıldı.⁷⁴ Tehlikenin geçmesinden sonra vapur 2 ton incir, 25 ton kok kömürü ve Osmanlı Bankası memurlarının gönderdiği 9 ton kuruyemiş, 9 Ocak 1942'de Pire limanında Yunan Kızılhaç yetkililerine teslim edildi.⁷⁵ Türk Gazeteciler Cemiyeti, 5'er kg paketler halinde Atina Gazeteciler Birliği'ne meslek dayanışmasını göstermek için gıda yardımında bulundu.⁷⁶ Türk Tabipler Birliği

⁶⁴ U. Keser, *a.g.e.*, s. 277.

⁶⁵ *Kızılây Arşivi*, No:2599/1-2.

⁶⁶ *Kızılây Arşivi*, No:2599/8.

⁶⁷ B.C.A. 030.10.256/724.29-12.

⁶⁸ B.C.A. 030.10.171/185.20-2.

⁶⁹ *Kızılây Dergisi*, Sayı: 2, Ocak 1947, s. 9.

⁷⁰ *Kızılây Arşivi*, No:2599/39-11; *Son Posta*, 3 Aralık 1941; *Tan*, 23 Aralık 1941.

⁷¹ *Kızılây Arşivi*, No:2599/1-2.

⁷² B.C.A. 030.10.256/724.20-2.

⁷³ *Kızılây Arşivi*, No:2599/1.

⁷⁴ *Kızılây Arşivi*, No:2599/1-1.

⁷⁵ *Kızılây Arşivi*, No:2599/1-3; *Kızılây Arşivi*, No:2599/21-2.

⁷⁶ B.C.A. 030.10.179/235.14-5; *Kızılây Arşivi*, No:2599/10-3.

de topladıkları yardımı Kurtuluş vapuruyla gönderdiler.⁷⁷ Yardım seferlerinin sıklaşmasına rağmen Yunanistan'daki açlık ve sefalet kış şartlarında bastırmasıyla daha kötü bir hal aldı. Yunanistan'ın kendi doğal kaynaklarından olan zeytin ve sebze bile tükenme noktasına geldi. Çocuklar adeta kemirecek kemik bulmak için çöpleri karıştırıyordu.⁷⁸ Selanik ve Pire'de çocuk cesetlerinin çöp arabasıyla toplandığı ve bazen cesetlerin başında insanların kavga ettikleri görülmekteydi.⁷⁹ Elektrik ve yakıt olmadığı için doktorlar ameliyatları soğukta mantoları ile yapmaktaydı.⁸⁰

Kurtuluş vapuru, 6. seferini 18 Ocak 1942'de Dolmabahçe'den gerçekleştirdi.⁸¹ Vapura 19 ton gıda yüklendi.⁸² Türk vatandaşlarının topladığı yardımlar ve gazetecilerin kendi aralarında oluşturdukları koliler de vapura taşındı. Vapur seyir halinde iken fırtına ve sisin etkisiyle Hayırsız Ada civarında kayalıklara oturdu.⁸³ Kısa bir süre sonra da tamamen battı.⁸⁴ Mürettebattan 36 kişi Trak vapuru ile zor şartlar altında kurtarıldıktan sonra vapurda bulunan malzemeler Dumlupınar vapuru ile Pire limanına taşındı.⁸⁵ Vapurun torpillendiği söylense de yapılan incelemeler sonucunda bu iddiaların asılsız olduğu anlaşıldı.⁸⁶

Yunan eski İktisat Vekili Zanas, Kurtuluş vapurunun getirdiği yardımlarla Yunanistan'ı bir nebze olsa da rahatlattığı için Kızılay yetkililerine teşekkür etti.⁸⁷ Kurtuluş vapurunun Yunanistan'a yaptığı yardımlar ambargonun delinmesi, şartların yumuşaması, toplumda farkındalık oluşturması ve Yunan halkı ile Türk halkı arasında dayanışma köprülerinin kurulması açısından önemliydi.

2-Dumlupınar Vapurunun Yardımları

Kurtuluş vapurunun batmasından sonra yardımların aksamaması için Kızılay yetkilileri bir yandan vapur arayışı içerisinde iken aynı zamanda Yunanistan'a özel pamuklu çoraplar göndermekteydi.⁸⁸ Kızılay yardım malzemelerini ulaştırmak için Tunç vapurunu kiralama yoluna gitti.⁸⁹ Kurtuluş vapurunun batmasıyla kurtarılan 150 yardım paketi Yunanistan'a gönderildi.⁹⁰ Bu dönemde ayrıca yardımların arttığı da gözlenmektedir. Balkan Hekimler Birliği Başkanı Dr. Akil Muhtar, Yunanistan'daki meslektaşlarına 25 koli yardım paketi gönderdi. Ankara Belediyesi de fasulye göndermek için yardım komitesinden izin isteminde bulundu.⁹¹ İstanbul Ermeni Patriği, Kızılay'dan Yunanistan'da yaşayan Ermeniler için meyve, domuz eti, balık, tütün vb. malzemenin gönderilmesini talep etti. Pire gümrük memurları ile Atina'daki Yeni İzmir Türk Ocağı da Kızılay'dan yardım talebinde bulunmaktaydı.⁹² Kızılay, kimi zaman özel istekleri de karşılamaktaydı. Yunan Kızılhaç Başkanı'nın midesindeki rahatsızlıktan ötürü Kızılay'dan iyi cins un isteği yerine getirildi.⁹³

⁷⁷ Ahmet Emin Yalman, *Görüp Geçirdiklerim, III*, İstanbul 1970, s. 296.

⁷⁸ *İkdam*, 22 Ocak 1942.

⁷⁹ *Akşam*, 5 Şubat 1942; *Vakit*, 5 Şubat 1942.

⁸⁰ *Kızılay Arşivi*, No:2599/1-4.

⁸¹ *Son Telgraf*, 19 Ocak 1942; *Vatan*, 22 Ocak 1942.

⁸² *Kızılay Arşivi*, No:2599/21-1.

⁸³ *Kızılay Arşivi*, No:2599/10; *Son Posta*, 21 Ocak 1942; *Yeni Sabah*, 22 Ocak 1942.

⁸⁴ *Vatan*, 28 Ocak 1942; *Vakit*, 22 Ocak 1942; *Tasviri Efkâr*, 21 Ocak 1942.

⁸⁵ *Kızılay Arşivi*, No:2599/11; *Son Posta*, 22 Ocak 1942; *Vakit*, 23 Ocak 1942.

⁸⁶ *Kızılay Arşivi*, No:2599/27-3.

⁸⁷ B.C.A. 030.10.256/724.29-10.

⁸⁸ B.C.A. 030.10.179/235.13-2; *Kızılay Arşivi*, No:2599/10-2.

⁸⁹ *Kızılay Arşivi*, No:2599/13; *Yeni Sabah*, 23 Ocak 1943; *Son Posta*, 23 Ocak 1942.

⁹⁰ B.C.A. 030.10.179/235.16-6; *Kızılay Arşivi*, No:2599/31-4.

⁹¹ B.C.A. 030.10.179/235.23.1.

⁹² B.C.A. 030.10.179/235.27-3; *Kızılay Arşivi*, No:2599/5.

⁹³ B.C.A. 030.10.179/235.16.2

İngiltere, Yunanistan'a uyguladığı ablukayı kaldırıncaya yardımların gönderilmesi daha düzenli bir hal aldı.⁹⁴ Kızılay, kendi oluşturduğu yardımların yanında Türk- İngiliz Yardım Komitesi tarafından kendilerine aktarılan 6 hasta nakil aracını da başarılı bir şekilde Yunanistan'a ulaştırdı.⁹⁵

Seferlerin daha düzenli yapılabilmesi için kiralanan Dumlupınar vapuru ⁹⁶ 21 Şubat 1942'de İstanbul'dan Pire'ye doğru hareket etti.⁹⁷ İlgili vapur ilk seferinde et konserve, bebek maması, bakliyat, çocuklar için süt, bisküvi taşımaktaydı.⁹⁸ Türkiye'de yaşanan buğday sıkıntısı dolayısıyla İngiltere, Atina'ya 8 ton Arjantin ise 23 ton buğday gönderdi.⁹⁹ Ayrıca İstanbul Belediyesi çalışanları gönüllü olarak maaşlarından kesilen paralarla yardım kolileri oluşturarak meslektaşlarına verilmek üzere Kızılay'a teslim etti.¹⁰⁰ Türkiye'de büyükelçilik yapmış olan Bay Politis, Perikles Argiropulo, Mişel Tsamados ve Yani Papas'a Türkiye'deki meslektaşları özel olarak koliler gönderdiler.¹⁰¹ İstanbul'da bulunan Nestle Şirketi, Yunanistan'a 500 kg kakao göndermek istemesine rağmen yardım komisyonu ülkedeki ihtiyaçtan ötürü bu öneriyi reddetti.¹⁰² Bu seferde Lebon mağazası sahibi Kosti ile Mariet Eftelpe, akrabalarına kaçak mal gönderdikleri için yakalanarak mahkemeye çıkarıldılar.¹⁰³ Ayrıca mürettebattan Cevat Bey adında biri kaçak bavulla yakalandı. Bavulla birlikte denize atlamak isterken görevli memurlar tarafından tutuklandı.¹⁰⁴ Seferler sırasında bunun gibi bazı suiistimallerde yaşandı.

İlk defa 21 Şubat'taki seferde yardım malzemesinin yanında doktor ve hemşire de Yunanistan'a götürüldü. 14 Yunan vatandaşının Dumlupınar ile Türkiye'ye gitme taleplerini değerlendiren Alman yetkililer, 6'sının gitmesine izin verirken, diğer 8 kişinin ise gitmelerine herhangi bir gerekçe göstermeden müsaade etmediler.¹⁰⁵ Vapur, yükünü Pire limanına boşalttıktan sonra 5 Mart 1942'de İstanbul'a geri döndü.¹⁰⁶ Mürettebat, Pire'de karşılaştığı manzarada insanların açlıktan öldüğünü, mezarlarda yer bulamadıkları için topluca gömüldüklerini söylüyordu.¹⁰⁷ Böylesi kötü durumda bulunan Yunan halkı, Dumlupınar vapuruna kurtarıcı gözülle baktıklarından vapura İkinci Hiristos (İsa) ismini verdiler.¹⁰⁸

Dumlupınar vapuru 2. seferini 25 Mart-5 Nisan 1942'de gerçekleştirdi. Domuz eti ve zeytin malzemeleri ağırlıkta olan vapurla¹⁰⁹ toplamda 2069 ton yiyecek gönderildi.¹¹⁰ 10 ton kestane ve 50 ton elma hazırlanmışsa da yurt dışına çıkışına izin verilmediği

⁹⁴ *Ulus*, 27 Ocak 1942.

⁹⁵ *Kızılay Arşivi*, No:2599/33-1.

⁹⁶ Cemil Koçak, *Türkiye'de Milli Şef Dönemi 1938-1945*, II, İstanbul 1996, s. 316.

⁹⁷ *Kızılay Arşivi*, No:2599/10.

⁹⁸ *Kızılay Arşivi*, No:2599/31-4; *Akşam*, 19 Şubat 1942.

⁹⁹ *Ulus*, 4 Mart 1942. Türkiye'de yaşanan buğday sıkıntısından dolayı buğdayın ekmek ve makarna vb acil gıda mamullerinde kullanılmasına izin verildi. *Resmi Gazete*, 27 Kasım 1941.

¹⁰⁰ *Kızılay Arşivi*, No:2599/10-2; *Vakit*, 1 Şubat 1942; N. Akar, *a.g.e.*, s. 53.

¹⁰¹ B.C.A. 030.10.179/235.16-4.

¹⁰² B.C.A. 030.10.179/235.16-5.

¹⁰³ *Yeni Sabah*, 14 Mart 1942.

¹⁰⁴ *Son Posta*, 18 Mart 1942.

¹⁰⁵ *Kızılay Arşivi*, No:2599/10-3.

¹⁰⁶ B.C.A. 030.10.169/176.24; *Son Telgraf*, 6 Mart 1942. Kızılay Arşivi'ndeki evrak, vapurun dönüş tarihini 7 Mart olarak verir. *Kızılay Arşivi*, No:2599/10-5.

¹⁰⁷ *Tasviri Efkar*, 9 Mart 1942; *Akşam*, 5 Mart 1942.

¹⁰⁸ *Vakit*, 9 Mart 1942; *Vatan*, 9 Mart 1942.

¹⁰⁹ *Kızılay Arşivi*, No:2599/21; *Son Telgraf*, 25 Mart 1942.

¹¹⁰ *Akşam*, 24 Mart 1942.

için yüklenmesinden vazgeçildi.¹¹¹ Ayrıca 500 battaniye ve Türk vatandaşlarının Yunanistan'daki akrabalarına gönderdiği 400 yardım kolisi Pire limanına ulaştırıldı.¹¹²

Bu seferde Kızılay diğer seferlerinden farklı olarak, gıda yardımının yanında Yunanistan'da savaştan en çok etkilenen çocukları koruma altına almak için 1.000 çocuğun Türkiye'ye getirilmesine karar verdi.¹¹³ 13-16 yaş arasındaki bu çocukların daha düzenli hayatlarının olması için Türk ailelerin yanına yerleştirilmeleri planlandı.¹¹⁴

Ulaştırma Bakanlığı, ellerinde 9 geminin bulunduğunu bunlardan hiçbirinin müsait olmadığını öne sürerek Dumlupınar vapurunun bu iş için tahsis edilmesini istedi. Çocukların Yunanistan'a malzeme taşınmadan önce yolcu vapuru olarak kullanılan bu vapur vasıtasıyla ülkeye getirilmesinin daha uygun olacağı düşünüldü. Vapurun çocukların taşınmasına tahsis edilmesi durumunda Yunanistan'a malzeme sevkiyatının aksayacağı düşüncesiyle bazı yetkililer bu fikre karşı çıktı. Kızılay Genel Müdürlüğü, getirilecek çocuklar için hazırlıklarını başlatarak, ilk etapta 1.000 battaniye, 500 yastık, 650 kaşık, 1.000 çatal temin etme yoluna gitti.¹¹⁵

Kızılay yetkilileri, altyapı çalışmalarını başlatarak özellikle getirilecek çocukların kıtlığın yoğun olarak yaşandığı Atina ve Pire'den seçilmesine, sağlık açısından çok kötü durumda olan çocukların alınmamasına, çocukların künyelerinin yazıldığı fişlerin oluşturulmasına, vapurda acil durumlarda müdahale edecek sağlık ekibinin bulundurulmasına karar verdi. Çocuklar, Türkiye'ye getirildikten sonra nakillerini kolaylaştırmak adına sahil şehirlerine özellikle İstanbul ve İzmir'e yerleştirilmeleri daha uygun görüldü. Çocukların bütün masrafları Kızılay tarafından karşılanacaktı. Yalnızca gönüllü olarak çocukların okuma ve çeşitli ihtiyaçlarını karşılamak isteyen ailelere izin verilecekti. Çocukların geçirdiği hastalıkların, ölüm nedenlerinin künyelerine yazılması ve vefat edenlerin kendi dinlerine göre defnedilmesi ayrıca kararlaştırıldı. Çocukların kalacakları yerlerin düzenli olarak temizlenmesi, erkek ve kız çocukların ayrı ayrı yerlerde yatırılması aileleri ile haberleşmelerinin kolay bir şekilde sağlanması öncelikler arasına alındı.¹¹⁶

Çocukların barınması için düşünülen Balıkçılık Enstitüsü'ne ait Balta Limanı'ndaki binanın tahsis edilmesi planlandığından ilgili binanın tamiratına başlanmasına karar verildi.¹¹⁷ Çocuklara İstanbul'da Yedikule ve Balıklı hastaneleri tahsis edildi. İzmir'de ise Buca'da Kültür Lisesi, Karşıyaka'da Dilsizler Mektebi düşünüldü.¹¹⁸ Bütün bu yapılan hazırlıklara rağmen Kızılay yetkilisi Saim Umar, hava şartlarının uygunsuzluğunu, çocukları getirecek olan Dumlupınar vapurunda sağlık ekibi ve cankurtaran malzemelerin yetersiz olduğunu öne sürmekteydi.¹¹⁹

Yunanistan'dan getirilecek çocuklar için hazırlıklar devam ederken İstanbul Elen Cemiyeti, Kızılay'ın yaptıkları karşısında, kendisini ön plana çıkartmak için çocukların adalarda ikametinin sağlanması gerektiğini, masrafların kendileri tarafından karşılanacağını belirtse de sonradan fikir değiştirip sadece iç çamaşır ve ayakkabı ihtiyaçlarını karşılamak istemeleri, Kızılay tarafından eleştirilmesine yol açtı.¹²⁰ Bütün bu giyim ihtiyaçlarının Sümerbank tarafından karşılamasına karar verildi. Yapılan

¹¹¹ *Kızılay Arşivi*, No:2599/25; N. Akar, *a.g.e.*, s. 96.

¹¹² *Ulus*, 25 Mart 1942; *Yeni Sabah*, 25 Mart 1942.

¹¹³ *Kızılay Arşivi*, No:2599/10-4; *Kızılay Dergisi*, Sayı:5, Mayıs 1942, s. 25; *Son Telgraf*, 16 Şubat 1942.

¹¹⁴ *Tasviri Efkâr*, 16 Şubat 1942; *Vakit*, 19 Şubat 1942.

¹¹⁵ *Kızılay Arşivi*, No:2599/18; B.C.A.030.10.178/227.11; *Son Posta*, 11 Nisan 1942.

¹¹⁶ B.C.A. 030.10.178/227.1; *Kızılay Arşivi*, No:2599/38-1.

¹¹⁷ B.C.A. 030.10.179/235.20-1; *Son Posta*, 27 Nisan 1942; *Akşam*, 5 Mart 1942.

¹¹⁸ *Kızılay Arşivi*, No:2599; *Yeni Sabah*, 5 Mart 1942.

¹¹⁹ *Kızılay Arşivi*, No:2599/19-1.

¹²⁰ *Kızılay Arşivi*, No:2599/19-2.

tüm hazırlıklara rağmen Yunan Kızılhaç'ı âdetlerin ve kültürlerin farklılığını öne sürerek yer değiştirmenin uygun olmayacağını düşündü ve çocukların Türkiye'ye gönderilmesini kabul etmedi.¹²¹ Yapılan bakım ve onarımların boşuna gitmemesi için kimsesiz olan 1.000 Türk çocuğunun buraya yerleştirilmesine karar verildi.

Atina- Pire Başkonsolosumuz Mayıs 1942'de Dışişleri Bakanlığı'na gönderdiği raporda, çetin kış şartlarının sona erdiğini, buradaki durumun daha iyiye gittiğini açıkladı. Türkiye, İsveç, Mısır, Bulgaristan ve Yugoslavya'dan gönderilen gıda ve ilaç yardımları sayesinde Yunanistan'da durumun oldukça düzelme gösterdiğini bildirdi. Yunanistan'da açlığın sona erdiğini; fakat hayat pahalılığı ve karaborsacılığın ise arttığını belirtti.¹²²

Tüm bu yardımlara rağmen Türk Dışişleri Bakanı hazırladığı raporda; Yunanlıların Türkiye aleyhinde hareket ettiklerini, Almanya'nın yanında savaşa girmesi noktasında propaganda yaptıklarını, Yunanistan'daki açlığın gerçeği yansıtmadığını, radyolarda insanların sokakta öldüğü haberlerinin yalan olduğunu ve Yunanistan'da her şeyin mevcut olduğunu; fakat savaş koşullarından palazlanan karaborsacıların malları kendi kontrolünde sattıklarını öne sürdü. Yunanistan'da altın ve dövizin bol miktarda olduğunu hatta bunların Türkiye piyasasına bile sürüldüğünü iddia ederek mihver askerlerin Yunan halkına sanıldığı gibi kötü davranmadığını kısacası Yunanistan'da açlığın değil karaborsacılığın en büyük sorun olduğunu Başbakan Refik Saydam'a bildirdi.¹²³ Dışişleri Bakanı Numan Menemencioğlu, Kızılay'ın yardımlarına Almanya'nın engeller değil aksine kolaylıklar sağladığını iddia etti.¹²⁴ Yukarıdaki 2 rapor incelendiğinde raporlar arasında tutarsızlıklar olduğu görülmektedir. Türkiye'nin Atina Başkonsolosunun Dışişleri Bakanlığı'na gönderdiği raporda; Yunanistan'da açlığın ve sefaletin bir realite olduğunu, bunun sebebinin ağır kış şartlarından kaynaklandığını, hava şartlarının düzelmesi ve dış yardımların gelmesi ile birlikte Yunanistan'da durumun normale döndüğünü belirtmesine rağmen Dışişleri Bakanı Numan Menemencioğlu ise Yunanistan'daki açlığın kara bir propaganda olduğunu, açlığın olmadığını, insanların açlıktan öldüğü haberlerinin gerçekleri yansıtmadığını ve Yunanistan'ın yardıma ihtiyacının olmadığını öne sürerek konsolosluğun bakanlığına gönderdiği raporun dışına çıkarak farklı bir raporu Başbakan Refik Saydam'a sundu. Konsolosluk raporu ile Dışişleri Bakanlığının raporu farklı olmasına rağmen Yunanistan'daki karaborsacılığın en büyük problem olduğu noktasında iki rapor ortak bir paydada birleştiler. Dışişleri Bakanının Yunanistan'da açlığın olmadığını ortaya koymasına rağmen Türkiye'nin Kızılay vasıtasıyla Yunanistan'a gönderdiği yardımlara devam etmesi bir tezat teşkil etmekteydi. Dışişleri Bakanı Numan Menemencioğlu'nun Yunanistan'ı işgal eden Almanya'yı savunması, Yunanistan'daki açlığı ciddiye almaması ve görmezlikten gelmesi Alman yanlısı bir politikadan yana taraf olduğu iddialarını güçlendirmekteydi.

Dışişleri Bakanı Numan Menemencioğlu, 5 Haziran 1944'de Türkiye'nin Alman Büyükelçisi Von Papen'in savaş gemileri olmadığına dair güvence vermesi üzerine Karadeniz'e bazı Alman gemilerinin geçişine izin verdi. Görevlilerin yaptığı inceleme sonucunda gemilerde silah bulununca savaş gemileri olduğu tespit edildi. Hükümet, Alman yanlısı izlenen politikaları tasvip etmeyince Menemencioğlu istifa etmek zorunda kaldı.¹²⁵

¹²¹ *Kızılay Arşivi*, No:2697; *Ulus*, 13 Haziran 1942.

¹²² *Kızılay Arşivi*, No:2599/53-2.

¹²³ B.C.A. 030.10.256/724.17-2.

¹²⁴ B.C.A. 030.10.256/724.29-4.

¹²⁵ *Cumhuriyet*, 17 Haziran 1944. Basın da bu konuda değerlendirmelerde bulundu. Ahmet Emin Yalman :“*Bu harpte bitaraf değiliz, İngiltere'nin müttefikiyiz*” diyordu Yeni Sabah Gazetesi de, “*Terazinin gözünün herhangi bir sebep ve ne şekilde olursa olsun Almanya lehine kaydırılmasına hükümet müsamaha gözü ile bakamaz*” dedi. *Yeni Sabah*, 17 Haziran 1944.

Bu sefer zarfında Yunanistan'a yapılan yardımlar devam etti. 3. sefer öncesi Anadolu Ajansı ve TBMM, Yunanistan'a gönderilmek üzere 190 yardım kolisi hazırladı.¹²⁶ Dumlupınar vapuru 3. seferini 6 Nisan 1942'de gerçekleştirdi.¹²⁷ Bu sefer, kuru incir, elma, kestane ve zeytinden oluşuyordu.¹²⁸ 7 Mayıs 1942'de görevini tamamlayan vapur İstanbul'a döndü. Bu seferden sonra İsviçre Kızılhaç'ı tarafından Yunanistan'da yapılan verem hastanesi için Kızılay'dan yardım istendi. ve kendilerine 100 yatak takımı gönderme kararı alındı.¹²⁹ Ancak Yunan Kızılhaç'ının yatak yerine 500 battaniye talebi Kızılay tarafından makul görüldü.¹³⁰

4. sefer öncesinde Hilmi Paşa'nın kızı ve Turhan Paşa'nın eşi Kerime Turhan'ın Yunanistan'da sağlık durumunun bozulması üzerine Dumlupınar ile İstanbul'a getirilmesine karar verildi.¹³¹ Dumlupınar vapuru, 4. seferini 24 Nisan 1942'de gerçekleştirdi.¹³² Fındık içi, incir, kuru üzüm, tuzlu balık, ceviz içi zeytin ve yumurta ağırlıklı 2 ton malzeme yük mevcut idi. Ayrıca Osmanlı Bankası, Turing Kurumu, Yüksek Mühendis Mektebi, Etibba Birliği, İskenderiye'deki Milli Yunan Komitesi de Yunanistan'a yiyecek yardımında bulunuyordu.¹³³ Türkiye'nin Yunanistan'a yaptığı yardımlar Yunan yetkililerce de memnuniyetle karşılandı. Yunan Başvekili Tsuderos, Kahire radyosunda Yunanistan'a ve Yunan milletine hitaben yaptığı açıklamada Türkiye'nin yardımları için şükranlarını ifade etti.¹³⁴

İstanbul'da bulunan Zapyon Rum Kız Lisesi Müdürü Fani Yorgiyadu, Yunanistan'da bulunan annesi ve kızının Dumlupınar ile İstanbul'a getirilmesini rica edince Dışişleri Bakanlığı, pasaport işlem ve izin sorunlarının çözümlenmesinden sonra Kızılay'ın gerekli kolaylığı sağlamasını istedi.¹³⁵ Dumlupınar vapuru için 1700 ton yiyecek maddesi hazırlanarak sefer için hazırlıklar başladı.¹³⁶ Vapur, Çanakkale'den hareketle 19-22 Temmuz 1942 tarihleri arasında seferini gerçekleştirdi.¹³⁷ Bu seferde Kızılay yetkilisi Feridun Demokan'ın, Yunanistan'daki açlık ve felaketi anlatan 120 fotoğrafı dünya kamuoyuna duyurması önemli bir başarı olarak görüldü. Bu resimlerin Amerika'da bir dergide yayınlanması ayrıca yankı uyandırdı.¹³⁸

Tahran'da bulunan İsviçreli Mühendis Dorier'in, Yunanistan'ın Tinos adasında bulunan eşine yardım etmek için Dumlupınar vapuru vasıtasıyla eşya gönderme talebini Kızılay olumlu değerlendirdi.¹³⁹ Dumlupınar vapuru, 6. seferini 22 Ağustos 1942'de gerçekleştirdi. Balık ağırlıklı ürünlerin olduğu bu seferde, herhangi bir problem ile karşılaşmadı. Yapılan yardımlarda daha çok acil gıda ihtiyaçları göz önüne alınarak hareket edildi.

Kazım Karabekir, Yunanistan'a halkımızın ihtiyacı düşünülmeden satılan 60.000 ton buğdayın ekmek krizine neden olduğunu belirtti.¹⁴⁰ Ekmek yapımı için buğday gönderilmemesi sıkça eleştiri konusu olurken, Türkiye, 24 Kasım 1941'de Bakanlar

¹²⁶ B.C.A. 030.10.179/235.21-3; *Kızılay Arşivi*, No:2599/36-1.

¹²⁷ *Kızılay Arşivi*, No:2599/32.

¹²⁸ *Tasviri Efkâr*, 25 Nisan 1942.

¹²⁹ B.C.A. 030.10.179/235.32; *1944 Türkiye Kızılay Cemiyeti Umumi Meclis Zabtı*, TBMM Matbaası, Ankara 1944, s. 8.

¹³⁰ B.C.A. 030.10.179/235.16-3.

¹³¹ *Kızılay Arşivi*, No:2599/55-1.

¹³² *Kızılay Arşivi*, No:2599/38.

¹³³ B.C.A. 030.10.179/235.19-1; *Kızılay Arşivi*, No:2599/52-1.

¹³⁴ *Ulus*, 16 Haziran 1942.

¹³⁵ *Kızılay Arşivi*, No:2599/48.

¹³⁶ *Vakit*, 18 Temmuz 1942.

¹³⁷ B.C.A. 030.10.169/176.37.

¹³⁸ U. Keser, *a.g.e*, s. 266.

¹³⁹ *Kızılay Arşivi*, No:2599/47-1.

¹⁴⁰ Kazım Karabekir, *Ankara'da Savaş Rüzgârları II. Dünya Savaşı*, Hazırlayan: Faruk Özerengin, Emre Yayınları, İstanbul 1995, s. 343.

Kurulu kararı ile buğdayın yurt dışına çıkarılmasını yasakladı.¹⁴¹ Yunanistan'daki durumunun biraz düzelmesi ile birlikte İstanbul Balıkçılar Birliği de Yunanistan'a iç piyasada tüketemedikleri balıkların satılması için yetkililerden izin istedi.¹⁴² Aynı şekilde Yunan Hükümeti, Türkiye'nin iç piyasasından Kızılay vasıtasıyla gıda maddesi satın almak için ilgili kurumlardan kolaylık sağlanması talebinde bulundu.¹⁴³

Almanlar, Yunanistan'da tutunamayacaklarını anlayınca Yunanistan'ı tamamen boşaltmak için harekete geçerken kuzeyde stratejik bir şehir olan Selanik'in tahliye hazırlıklarına giriştiler. Ekim 1944'de Yunanistan, Alman işgalinden kurtulmasının ardından yardımlar farklı bir boyut kazandı. İstanbul ve Ankara'da valilerin başkanlığında iki ayrı komite kuruldu. İstanbul'da, Atina'nın kurtuluşu sonrası, Yunanistan'daki muhtaç çocuklara yardım vesilesiyle Vali Lütfi Kırdar başkanlığında Türk-Yunan Yardım Komitesi adı altında yapılan toplantıya çeşitli kuruluşların temsilcileri katıldı. Toplantıda para ve çocukların ihtiyaçları için gerekli eşyaların toplanması kararlaştırıldı. Ankara Belediyesi 25.000 lira ile ilk bağıışı gerçekleştirdi.¹⁴⁴ Toplanan bağışlar Kızılay'a teslim edildi.

Kızılay toplamda, II. Dünya Savaşı'nda Yunanistan'a 28.816 lira ile yapılan 12 seferde 22.254 ton yiyecek ve 4154 sandık yumurta yardımında bulundu.¹⁴⁵ Cumhurbaşkanı İsmet İnönü, Yunanistan'a yardımların devam etmesi için yurt dışına çıkacak malların bitiş süresini uzatma kararı aldı.¹⁴⁶

Yunanistan işgalden kurtulduktan sonra çabalarından ötürü Yunan hükümeti, Dışişleri Bakanlığı Müşaviri Feridun Cemal Erkin'e Pheniks Nişanı'nın büyük kordonunu hediye etti. Sakız Metropoliti de yardımlar için Türkiye'ye bir teşekkür mektubu yazdı.¹⁴⁷ 1930 Dostluk Antlaşması çerçevesinde Yunanistan'a yapılan bu yardımlar dünyanın dikkatlerini buraya yoğunlaştırmış ve açlığın bir nebze olsun giderilmesi açısından önemsenmişti. Türkiye ekmeğin karneye bağlandığı, zorluk ve sıkıntılarını yaşadığı bir süreçte yardımlarda bulunması ve Kızılay'ın böyle bir yardım organizasyonunun içinde yer alması uluslararası prestij açısından olumlu değerlendirildi.

Diğer Ükelere Yardımlar

Savaş döneminde yapılan yardımlar sadece Yunanistan ile sınırlı değildi. Aynı şekilde Adalara da birçok yardım yapıldı. 200 Türk'ün de sığındığı Rodos Adası'na Kızılay tarafından zeytinyağı ve balık yardımında bulunuldu.¹⁴⁸ Rodos Kızılhaç Şubesi'ne 1.641 kilo et ve 5.840 kilo pirinç gönderildi.¹⁴⁹ Rodos'ta gıdasızlık yüzünden bazı hastalıkların çıkması üzerine çocuklara ve hastalara yardım gönderilerek 5.840 kg pamuk, 2.220 kg zeytinyağı, 1.500 kg şeker, 1.641 kg et Rodos Kızılhaç'ına ulaştırıldı.¹⁵⁰

Türkiye'nin II. Dünya Savaşı'nda yardımları, Almanya'nın elinde bulunan İngiliz ve Fransız esirlerine gıda maddesi göndermesiyle başladı.¹⁵¹ 1941'de İzmir'deki Fransa Konsolosluğu, Dışişleri Bakanlığı'na müracaat ederek Almanya'daki Fransız esirlerine

¹⁴¹ B.C.A. 030.18.01.02/ 96.95.17.

¹⁴² B.C.A. 030.10.185/276.18-1.

¹⁴³ B.C.A. 030.18.01.02/ 107.90.8.

¹⁴⁴ *Son Posta*, 19 Ekim 1944; *Ulus*, 19 Ekim 1944.

¹⁴⁵ *1943 Türkiye Kızılay Cemiyeti Umumi Meclis Zaptı*, TBMM Matbaası, Ankara 1943, s. 5.

¹⁴⁶ B.C.A. 030.01.02/107.107-15; B.C.A. 030.01.02/107.93-6.

¹⁴⁷ F. C. Erkin, *a.g.e.*, s.129.

¹⁴⁸ M. Hergüner, *a.g.e.*, s. 291.

¹⁴⁹ *Türkiye Kızılay Cemiyeti Umumi Meclise Sunulan Raporlar*, Ankara 1952, s. 9.

¹⁵⁰ *Kızılay 1940-1945 Faaliyet ve Murakıp Raporu*, Ankara, 1945, s. 9.

¹⁵¹ F. C. Erkin, *a.g.e.*, s.129.

250 adet yün yorganın Kızılay vasıtasıyla gönderilmesini talep etti.¹⁵² Özellikle Almanya'daki İngiliz harp esirlerine yönelik yardım faaliyetleri Kızılay vasıtasıyla aksatılmadan yürütülürken, İngiltere Sefareti 12 Mayıs 1941 tarihinde Dışişleri Bakanlığı'na yaptığı yeni bir müracaatla söz konusu İngiliz harp esirlerine "roman, hikâye gibi eğlendirici" yayınların gönderilmesinde Alman makamlarının hiçbir itirazının olmadığını öğrenildiğini ve bu konuda Türkiye'nin yardımlarını beklediklerini açıkladı. İngiliz harp esirlerine ayrıca deri ve kösele ihtiva etmeyen, yüzleri kanaviçe kuma ve tabanları yerli urgandan mamul ayakkabılar gönderilmesi de Kızılay tarafından kabul edildi. Bu talebin karşılanmasının ardından İngiltere, yeni bir müracaatla Almanya dışında bulunan savaş esirlerine koli göndermelerine izin verilmesini istedi. Kızılay yetkilileri, bu müracaatı da olumlu karşıladı.¹⁵³

Kızılay, Yunanistan'ın dışında Balkanlar ve komşu ülkelere de yardımlarda bulundu. II. Dünya Savaşı'nın zor koşulları altında Yunanistan'dan başka Romanya'daki deprem felaketine maruz kalanlara 5.079 kg pamuk, İngiliz ve Fransız esirlerine ve İngiltere'de bulunan Pasif Kadın Müdafaa Kadın Teşkilatı'na yardımlarda bulundu.¹⁵⁴ Vidin'de meydana gelen sel felaketi karşısında Kızılay sessiz kalmayarak, Bulgar Kızılhaç'ına 200.000 lira ile destek verdi. Bulgar hükümeti, bu yardım karşısında Türk yetkililerine teşekkür etti.¹⁵⁵

Yugoslavya Büyükelçiliği'nin Almanya'daki Yugoslav esirlerine Türkiye'den ayda 15 koli ve 75 kilo çamaşır gönderme talebi Türk yetkililer tarafından olumlu karşılandı. Yugoslavya tarafından Noel münasebetiyle, Almanya'da bulunan hasta Yugoslavya harp esirlerine süt, bisküvi, çikolata, reçel, balık konservesi, kakao, şekerleme, lokumdan oluşan paketlerin ve ayrıca daha önce gönderilemediği için ellerinde kalan bir miktar yünlü eşya ve çamaşırın da gönderilebilmesi için izin isteği gıda malzemelerini kapsayacak ve ancak 50 paket olacak şekilde Türk yetkililer tarafından kabul edildi. 1941'de Yugoslavya ve İngiltere, Almanya'nın elinde bulunan esirleri için savaşta tarafsız olan Türkiye ile yakın temasa geçerek Kızılay üzerinden esirlerinin ihtiyacı olan malzemeleri gönderdi.¹⁵⁶ II. Dünya Savaşı'nda tarafsız konumda olan Türkiye 1943'te İngiltere'nin elinde bulunan Alman savaş esirlerine, Almanya'nın talebi üzerine her ay düzenli bir şekilde çay, fındık, incir, domuz eti ve tuzlu balığı Kızılay kanalıyla göndermeyi kabul etti.¹⁵⁷ Aynı şekilde Almanya'nın elinde bulunan İngiliz esirlerine de Kızılay tarafından yardım yapıldı. Kızılay, farklı yerlerde esir düşen İngiliz askerleri için 400'e yakın pamuklu yorgan yardımında bulundu.¹⁵⁸

Polonya'nın İstanbul Başkonsolosluğu Mayıs 1940'ta Türkiye'ye yaptığı müracaatta savaş nedeniyle ülkelerini terk ederek Türkiye'ye gelen ve çeşitli sanayi kollarında çalışan pek çok Polonyalı mültecinin bulunduğunu, bunların Polonya-Almanya savaşı nedeniyle pek çok akraba ve yakınlarını geride bıraktıklarını, bu insanların bir kısmının da Almanların eline düştüğü belirtilerek geride kalan insanların yiyecek ve giyecek bakımından büyük sıkıntı içerisinde buldukları ifade ederek; Türkiye'de yaşamakta olan Polonya asıllı kimseler vasıtasıyla Polonyalılara destek olmak maksadıyla bir teşkilat kurulduğunu belirtti. Bu teşkilat kanalıyla çeşitli ülkelerdeki Polonyalılara yardım gönderme isteği Kızılay tarafından olumlu karşılandı. Polonya, Libya'da bulunan askerlerinin Lehistan'daki akrabalarına Kızılay'ın yardım etmesini rica etti. Hollanda, Almanya'nın elinde bulunan Hollandalı ve 110 Çinli esire Kızılay'ın

¹⁵² B.C.A. 030.10.163/139.1-7

¹⁵³ Ulvi Keser, "İkinci Dünya Savaşı Sürecinde Yunanistan, Türkiye'de Mülteciler, Askeri İhlaller ve Esirler Sorunu" *Uluslararası Sosyal Bilgiler Araştırmaları Dergisi*, Sayı 3/11, Mayıs 2010, s. 387.

¹⁵⁴ *Türkiye Kızılay Cemiyeti Umumi Meclise Sunulan Raporlar*, Ankara 1952, s. 2.

¹⁵⁵ B.C.A. 030.10.179/235.33.2

¹⁵⁶ B.C.A. 030.10.179/235.3.

¹⁵⁷ B.C.A. 030.10.179/276.18-1.

¹⁵⁸ B.C.A. 030.10.179/235.14.4.

yardım etmesini istedi. Ayrıca Türk Hava Kurumu'nda çalışan Polonyalı uzmanların işgal altında bulunan Polonya'daki ailelerine Kızılay tarafından yardım edildi.¹⁵⁹ Almanya'nın elinde bulunan Yugoslav esirlerine Jerom Pusiç Vapur Acentası'nın talebi üzerine 100 koli gıda paketi gönderildi.¹⁶⁰ Aralık 1941'de kışın yaklaşmasıyla birlikte Yugoslav esirler için Mısır'dan düşük gümrük vergisiyle getirilen yünler Türkiye'de işlenerek Kızılay kanalıyla esirlere gönderildi.

Kızılay'ın, Alman işgali altında bulunan Sakız ve Midilli adalarına; İtalya işgali altında bulunan Sisam ve Nikerias adalarına yardım etme talepleri bu iki devlet tarafından reddedildi.¹⁶¹ Kızılay, Belçika'da ağır yaralı olanlara ayda 250 kg yiyecek yardımında bulundu.¹⁶² Eylül 1941'de yine Batı Trakya'ya 75 tonluk tuz gönderildi.¹⁶³

1942'de Papalığın, Polonya'da bulunan piskoposlara tereyağı, domuz yağı, zeytinyağı gönderilmesi için yardım talebine Kızılay olumlu yaklaştı.¹⁶⁴ Agudat İsrail Musevi Yardım Cemaati'nin Türkiye'ye müracaatı üzerine Türk Yardım Cemiyeti, Polonya'daki Yahudi tutsaklara Kızılay kanalı ile kişi başı 5'er kg yardım malzemesi gönderilmesini uygun gördü.¹⁶⁵ 1942'de Polonya'nın içinde bulunduğu durum dikkate alınarak Kızılay tarafından buraya 200 koli yardım gönderildi. Ayrıca Atina'da bulunan Yugoslav esirlerine de 300 kg domuz eti ve pastırma yardımı yapıldı.¹⁶⁶

Türkiye'nin Belçika Büyükelçiliği'nin, Kızılay vasıtasıyla çeşitli yerlerdeki Belçikalı esirlere 500 koli balık konservesi gönderilme talebi Türk Dışişleri Bakanlığı tarafından olumlu değerlendirilerek çeşitli tarihlerde bu yardımlar yerlerine ulaştırıldı.¹⁶⁷ Ancak Uluslararası Kızılhaç Cemiyeti'nin Fransa'daki mülteciler için Kızılay'dan 500 ton buğday talebi, Türkiye'nin içinde bulunduğu savaş şartları dolayısıyla kabul edilmedi.¹⁶⁸

Kızılay kanalıyla yabancı ülkelere, savaştan zarar gören insanlara ve değişik cephelerde savaşırken esir düşen askerlere yapılacak yardımları koordine etmek üzere daha önceden kurulan komisyon 2 Haziran 1943 tarihinde toplanarak yeni kararlar aldı. Polonya Büyükelçiliği'nin Polonya'daki fakir profesör, âlim ve sanatkârlara verilmek üzere her ay göndermekte olduğu kolilere ilaveten her ay 5'er kiloluk 600 koli gönderilmesine izin verilmesini talep etmesi üzerine komisyon, sadece 3 aylık bir dönemle sınırlı kalmak üzere fındık, kuru üzüm, kuru incir, tütün, domuz eti, füme, kurutulmuş ve tahta kaplar içinde tuzlu balık içeren kolilerin gönderilmesini uygun buldu. Ayrıca Kızılay tarafından İtalya'da bulunan Yunanlı esirlere gönderilmek üzere sigara, tütün ve fındık, kuru incir, kuru üzüm, domuz eti, tahta kaplar içerisinde muhafaza edilen füme, kurutulmuş ve tuzlu balık gibi yiyecek maddelerinden oluşan her biri 5'er kilo ağırlığında 10 kolinin gönderilmesi kararlaştırıldı.¹⁶⁹

Savaşın devam ettiği dönem içerisinde özellikle İngiliz, Fransız, Polonyalı, Belçikalı, Norveçli ve Bulgar savaş esirlerine Kızılay kanalıyla 13.602 giyecek ve yiyecek paketi gönderildi. Bunların dışında özellikle savaşın son döneminde ülkelerinin işgal edilmesi üzerine Fransa'ya sığınmak zorunda kalan kadın ve çocuklara dağıtılmak üzere Kızılay

¹⁵⁹ B.C.A. 030.10.179/235.26-4.

¹⁶⁰ B.C.A. 030.10.179/235.19-2.

¹⁶¹ B.C.A. 030.10.256/724.29-13.

¹⁶² B.C.A. 030.10.179/235.19-1.

¹⁶³ B.C.A. 030.10.179/235.30.1.

¹⁶⁴ B.C.A. 030.10.179/235.16.2

¹⁶⁵ B.C.A. 030.10.179/235.14.5

¹⁶⁶ B.C.A. 030.10.179/235.11.

¹⁶⁷ B.C.A. 030.10.179/235.16.5

¹⁶⁸ B.C.A. 030.10.178/234.23.

¹⁶⁹ U. Keser, *a.g.m.*, s. 387-388.

tarafından 9.632 lira harcanarak 7 ton fındık içi ve 15 ton da üzüm Uluslararası Kızılhaç Teşkilatı'na teslim edildi.¹⁷⁰

Türkiye II. Dünya Savaşı sürecinde kendi içinde bulunduğu ekonomik zorlukları dikkate almadan ve siyasi kaygılar taşımadan tarihten gelen bir misyonun bilinciyle, insani bir yaklaşım sergileyerek Yunanistan ve diğer ülkelere önemli yardımlarda bulundu.

Sonuç

II. Dünya Savaşı'nın başlamasıyla birlikte İtalya'nın ardından Almanya, Balkanlara yerleşmek için Yunanistan'ı işgal etti. İngiltere, Almanya'nın bölgeye yerleşmemesi için Akdeniz'i abluka altına aldı. 1929 Dünya Ekonomik krizinden beri ekonomisi kötü durumda olan Yunanistan, bu işgal ve abluka karşısında açlık ve ölümlerle karşı karşıya kaldı. Yokluktan ot ve hayvan leşlerinin yendiği ve binlerce kişinin açlık sebebiyle öldüğü Yunanistan'a kendi içinde bulunduğu zorluklara rağmen ilk insani yardım elini uzatan ülke Türkiye oldu. Kızılay, Kurtuluş ve Dumlupınar vapurları ile Yunanistan'a insani yardım köprüsü oluşturarak dünyanın ilgisini buraya yoğunlaştırdı. Bu yardımlar abluhanın delinmesi dikkatlerin buraya çekilmesi ve insanların açlık ihtiyaçlarının karşılanması açısından önemli görüldü.

Türkiye II. Dünya Savaşı'nda Milli Korunma Kanunu ile Varlık Vergisi gibi önlemlere rağmen ekonomik sıkıntılar yaşadı. Ülke, kendi içinde bulunduğu sıkıntıları bir yana bırakarak Yunanistan, Romanya ve Yugoslavya gibi komşu Balkan ülkelerine önemli yardımlarda bulundu. Bu yardımın en dikkat çeken yanı Türkiye'de savaş koşullarından dolayı ekonomik sıkıntılar yaşayan halkın her şeye rağmen Kızılay'ın Balkan ve diğer ülkelere yaptığı yardımlara destek vermesiydi.

Kızılay, Yunanistan'da savaştan en çok etkilenen çocukları koruma altına almak için 1.000 çocuğun Türkiye'ye getirilmesi çalışmasını başlattı. Çocukların yerleşmesi barınması ve gelenek-göreneklerinin yaşatılması yönünde çok kapsamlı bir şekilde çalışma yapılmasına rağmen Yunanistan farklı kültüre adapte olamayacaklarını düşünerek bu öneriyi kabul etmedi.

Bu yardımlar bazen iç politikada tartışmalara yol açtı. Türkiye, Balkanlardan gelebilecek bir tehlikede diri bir Yunanistan'ı Akdeniz'in güvenliği açısından önemli gördüğü için Kızılay kanalıyla yardımlarda bulundu. Bu yardımlara halk herhangi bir tepki göstermemesine rağmen hükümet içinde farklı yorumlar yapıldı. Alman yanlısı bir politika takip eden Dışişleri Bakanı Numan Menemencioglu, Almanya'nın Balkan halklarına kötü davranmadığını, özellikle Yunanistan'da yaşanan açlığın çok abartıldığını öne sürdü. Farklı tartışmalara rağmen Yunanistan'daki aydınlar ve bilinçli halk, Türkiye'nin en zor günlerinde yaptıkları yardımları her zaman minnetle andı.

Bu yardımların en anlamlı yönü Türk insanının savaş koşullarından dolayı ekmeğin bile karneye bağlandığı bir süreçte kendi içinde bulunduğu ekonomik koşulları görmezlikten gelerek hükümetin Kızılay kanalı ile yaptığı yardımlara herhangi bir tepkide bulunmayarak aksine destek vermesi oldu. Hiç şüphesiz bu durum büyük bir takdiri beraberinde getirdi.

Türkiye, Kızılay aracılığıyla gerçekleştirdiği bu yardımlarıyla 1930'da Yunanistan ile imzalanan Türk- Yunan Dostluk Antlaşması'nı daha samimi bir zemine taşımasının yanında, savaşta tarafsız kalmaya yönelik izlediği politikaları bu yardımlarla İngiltere ve Almanya arasında bir denge oluşturarak daha somut bir çizgiye taşımıştır.

¹⁷⁰ U. Keser, *agm*, s. 389.

Kaynakça

Arşivler

ATASE, İkinci Dünya Savaşı Koleksiyonu.
Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi.
Cumhurbaşkanlığı Arşivi, İsmet İnönü Kataloğu.
Kızılay Arşivi.

Resmi Yayınlar

Ayın Tarihi.
1943 Türkiye Kızılay Cemiyeti Umumi Meclis Zabıtı, TBMM Matbaası, Ankara 1943.
1944 Türkiye Kızılay Cemiyeti Umumi Meclis Zabıtı, TBMM Matbaası, Ankara 1944.
Kızılay 1940-1945 Faaliyet ve Murakıp Raporu, Ankara 1945.
Kızılay Cemiyeti Merkezi Umumisi Tedkik Komisyonu Raporu, Ankara 1941.
Kızılay Dergisi.
Resmi Gazete.
TBMM Zabıt Ceridesi.
Türkiye Kızılay Cemiyeti Umumi Meclise Sunulan Raporlar, Ankara 1952.

Gazeteler

Akşam
Cumhuriyet
İkdam
Son Posta
Son Telgraf
Tan
Tasviri Efkâr
The Times
Ulus
Vakit
Vakit
Vatan
Yeni Sabah

Kitaplar

AYDEMİR, Şevket Süreyya, *İkinci Adam, II*, Remzi Kitabevi, İstanbul 2000.
AKAR, Nejat, *Dumlupınar Bir İnsanlık Görevi*, Güner Yayınları, İstanbul 2009.
BARUTÇU, Faik Ahmet, *Siyasi Anılar*, Milliyet Yayınları, İstanbul 1977.
EDWARD, Weisband, *2. Dünya Savaşı'nda İnönü'nün Dış Politikası*, İstanbul 2004.

- ERKİN, Feridun Cemal, *Dışişlerinde 34 Yıl Anılar- Yorumlar*, I. Cilt, TTK Yayınları, Ankara 1980.
- GOLOĞLU, Mahmut, *Milli Şef Dönemi*, Ankara 1974.
- HATİPOĞLU, M.Murat *Yakın Tarihte Türkiye ve Yunanistan 1923-1954*,Siyasal Kitabevi, Ankara 1997.
- HERGÜNER, Mustafa, *İkinci Dünya Savaşında Türk Denizciliği*, Kastaş Yayınları, İstanbul 2011.
- KARAL, Seçil Akgün- ULUĞTEKİN, Murat, *Hilal-i Ahmer'den Kızılay'a*, II, Ankara 2002.
- KARABEKİR, Kazım, *Ankara'da Savaş Rüzgârları II. Dünya Savaşı*, Hazırlayan: Faruk Özerengin, Emre Yayınları, İstanbul 1995.
- KESER, Ulvi, *Kızılay Belgeleri Işığında Yunanistan'da Ölüm Açlık İşgal (1939-1949)*, Türk Kızılay Yayınları, Ankara 2010.
- KESER, Ulvi, "İkinci Dünya Savaşı Sürecinde Yunanistan, Türkiye'de Mülteciler, Askeri İhlaller ve Esirler Sorunu" *Uluslararası Sosyal Bilgiler Araştırmaları Dergisi*, Sayı 3/11, Mayıs 2010, s. 381-400.
- KOÇAK, Cemil, *Türkiye'de Milli Şef Dönemi 1938-1945, II*, İstanbul 1996.
- PAPEN, Franz Von, *Memoirs*, London, 1968.
- LİDDLE, Hart, *İkinci Dünya Savaşı Tarihi*, Çev: Kerim Bağrıaçık, Cilt I, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2005.
- LUCİEN, Maulvault, *İkinci Dünya Savaşı*, Çev: Nâzım Erten, Genelkurmay Başkanlığı Askeri Basımevi, İstanbul 1987.
- SITKI, Cevat, " Yunanlılar Açlık Savaşında Sapır Sapır Dökülüyor" *Vatan*,5 Temmuz 1942.
- ŞEN, Faruk, *Ege'nin İki Yakasında Ekonomi*, Çev: Ayşe Oya, Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yayınları, Ankara 1987.
- US, Asım, *Asım Us'un Hatıra Notları*, Vakıf Matbaası, İstanbul 1966.
- YALMAN, Ahmet Emin, *Görüp Geçirdiklerim*, III, İstanbul 1970.

EKLER

TÜRKİYE

KIZILAY CEMİYETİ
UMUMİ MERKEZİ

TELGRAF ADRES.
KIZILAY - ANKARA

TELEFON : { 1254 REİSLİK
1255 { UMUMİ KATIPLIK
UMUMİ MÜFETTİŞLİK

Ankara, 19 Ağustos 1942
Yenişehir

Özü: Amerika'dan getirtmek istediğimiz
tıbbî ecza ve muhtelif malzeme Hak.

No. 15086 Mon.

131

Başvekâlet Yüksek Makamına

Ötedenberi muhtelif tarihlerde Amerika birleşik Hükümetinden memleketimizde bulunmayan tıbbî ecza ve muhtelif malzemeyi Vaşington Büyük Elçiliğimiz adına açdırmış olduğumuz akreditiflerden mubayaa etmekde idik.

Amerika'ya Cemiyetimiz tarafından evvelce verilmiş olan ve ilişik listede isim ve miktarları yazılı ordu sıhhi ihtiyaçları ve son vaziyetler dolayısıyla memleketimizde mevcudu pek azalmış bulunan kının yerine kaim olan Atebrin ile tıbbî ecza ve muhtelif malzeme siparişimizin, Amerika Hükümetinin memleketimize de teşmil ettiği kiralama ve ödünç verme kanunu dahilinde para ile satın alınabilmeleri için Ankara'da müteşekkil Koordinasyon bürosundan tebligat yapılması icab ettiği, Newyork Ticaret Ataşeliğimizden aldığımız 10.8.1942 tarihli sureti ekli telde bildirilmektedir.

Teminine yüksek müsadelerini derin tazimlerimizle arz ederiz.

ZG/İG

TÜRKİYE KIZILAY CEMİYETİ
UMUMİ MERKEZİ REİSİ

Rıza Kızılay

*Yazı T. m.
19.8.1942*

İlişiği:
1 - Liste
1 - Telgraf sureti

19.8.942 3/2493

080 10 129 235 28

T. C.

Hariciye Vekâleti

Birinci Daire Umum Müdürlüğü

Şube IV

U. No. 28501

H. No. 251

Lef:

Ankara 194

Hulâsa: Kızılay tarafından Vidin felâketzedelerine gönderilen 200.000 leva hak.

Yüksek Başvekalete

Geçen mart ayında Tuna'nın taşması neticesinde, başta Vidin olmak üzere, su altında kalan yerler ahalisine yardım maksadile Kızılay Cemiyeti tarafından Sofya Elçiliğimiz vasıtasile Bulgar Kızılhaçı adına 200.000 leva yollanmış olması münasebesile Bulgar Başvekili Cümhuriyet Hükümetinin gösterdiği bu alakadan ve dostluktan dolayı Hükümetimize teşekkürlerinin arz edilmesini Elçimizden rica etmiştir.

Keyfiyeti Yüksek makamlarına derin saygılarımla arz ederim.

Hariciye Vekili

[Handwritten signature]

[Handwritten signature]

[Handwritten signature]
16.6.1942

11-6-1942 5117